

Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (втори състав)

14 февруари 2019 година *

„Преюдициално запитване — Членове 56 и 63 ДФЕС — Свободно предоставяне на услуги — Свободно движение на капитали — Национална правна уредба, която обявява за нищожни договорите за кредит с международен елемент, сключени с неоправомощен кредитор — Регламент (ЕС) № 1215/2012 — Член 17, параграф 1 — Договор за кредит, сключен от физическо лице с оглед на предоставянето на услуги по туристическо настаняване — Понятие „потребител“ — Член 24, точка 1 — Изключителна компетентност по дела, които имат за предмет вещни права върху недвижим имот — Иск за обявяване на нищожността на договор за кредит и за заличаване от имотния регистър на вписано вещно обезпечение“

По дело C-630/17

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Općinski sud u Rijeci — Stalna služba u Rabu (Общински съд Риека — постоянна служба в Раб, Хърватия) с акт от 6 ноември 2017 г., постъпил в Съда на 9 ноември 2017 г., в рамките на производство по дело

Anica Milivojević

срещу

Raiffeisenbank St. Stefan-Jagerberg-Wolfsberg eGen

СЪДЪТ (втори състав),

състоящ се от: К. Lenaerts, председател на Съда, изпълняващ функцията на председател на втори състав, А. Prechal, С. Toader (докладчик), А. Rosas и М. Pešič, съдии,

генерален адвокат: Е. Танчев,

секретар: М. Aleksejev, началник на отдел,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 5 септември 2018 г.,

като има предвид становищата, представени:

- за Raiffeisenbank St. Stefan-Jagerberg-Wolfsberg eGen, от D. Malnar, M. Mlinac, P. G. Baučić, P. Novak, M. Sabolek, E. Garankić и A. Đureta, odvjetnici, подпомагани от T. Borić, profesor,
- за хърватското правителство, от T. Galli, в качеството на представител,

* Език на производството: хърватски.

– за Европейската комисия, от М. Heller, L. Malferrari и М. Mataija, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 14 ноември 2018 г.,

постанови настоящото

Решение

- 1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на членове 56 и 63 ДФЕС, както и на член 4, параграф 1, член 17, член 24, точка 1 и член 25 от Регламент (ЕС) № 1215/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2012 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (ОВ L 351, 2012 г., стр. 1).
- 2 Запитването е отправено в рамките на спор между г-жа Anica Milivojević, с местоживееене в Хърватия, и Raiffeisenbank St. Stefan-Jagerberg-Wolfsberg eGen (наричана по-нататък „Raiffeisenbank“), дружество по австрийското право, предмет на който е предявеният от г-жа Milivojević иск за обявяване на нищожността на сключен с Raiffeisenbank договор за кредит и на нотариален акт за учредяването на ипотека, която гарантира възникналото с този договор вземане, както и за заличаването на това обезпечение от имотния регистър.

Правна уредба

Правото на Съюза

- 3 Съображения 6, 15 и 18 от Регламент № 1215/2012 гласят:

„(6) С оглед на постигане на целта за свободно движение на съдебни решения по граждански и търговски дела е необходимо и целесъобразно правилата, приложими по отношение на компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения, да се уреждат с правен инструмент на Съюза, който е правно обвързващ и се прилага пряко.

[...]

(15) Правилата за компетентността следва да са във висока степен предвидими и основани на принципа, че компетентността по правило се основава на местоживееенето на ответника.

[...]

(18) Във връзка със застраховането, потребителските договори и трудовата заетост, по-слабата страна трябва да бъде защитена от правила за компетентност, които са в по-висока степен благоприятни за нейните интереси, отколкото предвиждат общите правила“.
- 4 Член 4, параграф 1 от този регламент гласи:

„При условията на настоящия регламент, искове срещу лица, които имат местоживееене в държава членка, независимо от тяхното гражданство, се предявяват пред съдилищата на тази държава членка“.

5 Член 8, точка 4 от посочения регламент има следния текст:

„Срещу лице с местоживеене в държава членка може също така да бъде предявен иск:

[...]

4) по дела във връзка с договор, ако искът може да се съедини с иск относно вещни права върху недвижими вещи срещу същия ответник, в съда на държавата членка, където е разположен имотът“.

6 Съгласно член 17, параграф 1 от същия регламент:

„По отношение на дела във връзка с договор, сключен от лице — потребител, за цел, която може да се приеме, че е извън неговата търговска дейност или професия, компетентността се определя от настоящия раздел [...]“.

7 Член 18, параграфи 1 и 2 от Регламент № 1215/2012 предвижда:

„1. Потребител може да предяви иск срещу другата страна по договора или в съдилищата на държавата членка, в която тази страна има местоживеене, или независимо от местоживеенето на другата страна — в съдилищата по мястото, където има местоживеене потребителят.

2. Другата страна по договора може да предяви иск срещу потребител само в съдилищата на държавата членка, където има местоживеене потребителят“.

8 Съгласно разпоредбите на член 19 от този регламент:

„Разпоредбите на настоящия раздел могат да се дерогират само със споразумение:

1) което е сключено след възникването на спора;

2) което допуска потребителят да предяви иск в съдилища, различни от тези, посочени в този раздел; или

3) което е сключено между потребителя и другата страна по договора, и двамата от които по времето на сключване на договора са имали местоживеене или обичайно пребиваване в една и съща държава членка, и което предоставя компетентност на съдилищата на тази държава членка, при условие че това споразумение не противоречи на правото на тази държава членка“.

9 По смисъла на член 24, точка 1, първа алинея от цитирания регламент:

„Следните съдилища на държава членка притежават изключителна компетентност независимо от местоживеенето на страните:

1) по дела, които имат за предмет вещни права върху недвижим имот или договор за наем на недвижим имот — съдилищата на държавата членка, в която е разположен имотът“.

10 Съгласно член 25, параграфи 1 и 4 от същия регламент:

„1. Ако страните, независимо от местоживеенето им, са се договорили, че съд или съдилищата на държава членка са компетентни за разрешаване на всякакви спорове, които са възникнали или които могат да възникнат във връзка с определено правоотношение, този съд или тези

съдилища имат компетентност, освен ако споразумението е недействително по отношение на материалноправната си действителност съгласно правото на тази държава членка. Тази компетентност е изключителна, освен ако страните са уговорили друго. [...]

[...]

4. Споразумения или разпоредби на акт за учредяване на доверителна собственост, с които се предоставя компетентност, нямат правно действие, ако противоречат на членове 15, 19 или 23, или ако съдилищата, чиято компетентност те претендират да изключат, имат изключителна компетентност по силата на член 24“.

- 11 Член 66, параграф 1 от Регламент № 1215/2012, който урежда времевия обхват на този регламент, предвижда:

„Настоящият регламент се прилага само по отношение на съдебни производства, образувани по отношение на автентични актове, формално съставени или вписани и по отношение на съдебни спогодби, одобрени или сключени на или след 10 януари 2015 г.“.

Хърватското право

Законът за задълженията

- 12 Съгласно член 322 от *Zakon o obveznim odnosima* (Закон за задълженията), в приложимата му към делото по главното производство редакция (*Narodne novine*, br. 78/2015) (наричан по-нататък „Законът за задълженията“):

„(1) Всяко споразумение, което противоречи на Конституцията на Република Хърватия, на императивни правни норми или на добрите нрави, е нищожно, освен ако целта на нарушената норма не препраща към друга правна последица или законът предвижда друго в конкретния случай.

(2) Ако сключването на определен договор е забранено само на едната от страните, договорът все пак е действителен, освен ако договорът предвижда друго в конкретния случай, и страната, нарушила правна забрана, е длъжна понесе произтичащите от това последици“.

- 13 Съгласно член 323, параграф 1 от този закон:

„Когато договорът е нищожен, всяка от страните по него е длъжна да възстанови на насрещната страна всичко, което е получила по силата на нищожния договор, а ако това не е възможно или ако естеството на изпълненото не допуска възстановяване, трябва да бъде изплатено подходящо парично обезщетение, което следва да се определи като функция от цената, установена към момента на постановяване на съдебното решение, освен ако законът предвижда друго“.

Законът за потребителския кредит

- 14 *Zakon o potrošačkom kreditiranju* (Закон за потребителския кредит, *Narodne novine*, br. 75/2009) (наричан по-нататък „Законът за потребителския кредит“) влиза в сила на 1 януари 2010 г. Член 29, параграф 1 от него уточнява, че освен с някои изключения, този закон не се прилага към договорите за кредит, сключени преди влизането му в сила.

15 Този закон е изменен със *Zakon o izmjeni i dopunama Zakona o potrošačkom kreditiranju* (Закон за изменение и допълнение на Закона за потребителския кредит, *Narodne novine*, br. 102/2015) (наричан по-нататък „измененият Закон за потребителския кредит“).

16 Член 19 j („Нищожност на договорите и последици от нищожността“) от изменения Закон за потребителския кредит предвижда:

„(1) Договорът за кредит е нищожен, когато е бил сключен с кредитор или кредитен посредник, който няма разрешението, необходимо за предоставянето на услуги за потребителски кредити или за осъществяването на дейност като посредник за потребителски кредити.

(2) Когато полученото трябва да бъде възстановено в приложение на член 19 j, параграф 1, потребителят е длъжен да плати лихви върху получената сума, считано от деня на влизане в сила на решението, с което се установява нищожността.

[...]“.

17 Съгласно член 19 l („Съдебна компетентност“) от изменения Закон за потребителския кредит:

„(1) В рамките на спорове относно договор за потребителски кредит потребителят може да предяви иск срещу другата страна по договора или в съдилищата на държавата, в която другата страна по договора има седалище, или независимо от седалището на другата страна по договора — в съдилищата по мястото, където има местоживееене потребителят.

(2) Другата страна по договора може да предяви иск срещу потребител само в съдилищата на държавата, където има местоживееене потребителят.

[...]“.

Законът за нищожността на договорите за кредит с международен елемент

18 Член 1 („Предмет на закона“) от *Zakon o ništetnosti ugovora o kreditu s međunarodnim obilježjima sklopljenih u Republici Hrvatske s neovlaštenim vjerovnikom* (Закон за нищожността на договорите за кредит с международен елемент, сключени в Република Хърватия с неоправомощен кредитор, *Narodne novine*, br. 72/2017, наричан по-нататък „Законът за нищожността на договорите за кредит с международен елемент“) предвижда:

„(1) Този закон се прилага по отношение на договорите за кредит с международен елемент, сключени в Република Хърватия между длъжници и неоправомощени кредитори [...].

(2) Този закон се прилага и по отношение на други правни актове, изготвени в Република Хърватия между длъжници и неоправомощени кредитори, които произтичат от договор за кредит с международен елемент по смисъла на параграф 1 от този член или които се основават на такъв договор“.

19 Съгласно член 2 („Определения“) от този закон:

„По смисъла на този закон:

– „длъжник“ е всяко физическо или юридическо лице, на което е отпуснат кредит по силата на договор за кредит с международен елемент, или всяко лице, извличащо полза от лице, на което е отпуснат такъв кредит в качеството му на съдлъжник, длъжник кредитор, съдлъжник кредитор или поръчител,

- „неоправомощен кредитор“ е всяко юридическо лице, което се е договорило да предостави кредит на длъжник по силата на договор за кредит с международен елемент и седалището му по устав се намира извън Република Хърватия към датата на сключване на договора с международен елемент и което предлага или предоставя кредитни услуги в Република Хърватия, при все че този кредитор не изпълнява изискваните по нормативна уредба условия за предоставянето на такива услуги, и по-конкретно няма разрешение и/или одобрение от компетентните органи на Република Хърватия,
- „договор за кредит с международен елемент“ е всеки договор за кредит, договор за заем или друг договор, с който неоправомощен кредитор предоставя на длъжника определена парична сума и с който длъжникът се задължава да плати уговорените лихви и да върне използваната сума в срок и при уговорените условия“.

20 Член 3 („Нищожност на договорите за кредит“) от същия закон предвижда:

„(1) Договорите за кредит с международен елемент, сключени в Република Хърватия между длъжници и неоправомощени кредитори, са нищожни.

(2) В отклонение от параграф 1 от този член, нищожността не може да бъде изтъквана, когато договорът е бил изцяло изпълнен.“

21 Съгласно член 4 („Нищожност на други правни актове“) от цитирания закон:

„Всички нотариални актове, изготвени въз основа на или във връзка с нищожен договор по смисъла на член 3 от този закон, са нищожни

[...]“.

22 Член 7 от Закона за нищожността на договорите за кредит с международен елемент, който урежда „[п]оследици[те] от нищожността“, предвижда:

„Всяка страна по договора е длъжна да възстанови на насрещната страна всичко, което е получила по силата на нищожния договор, а ако това не е възможно или ако естеството на изпълненото не допуска възстановяване, трябва да бъде изплатено подходящо парично обезщетение, което следва да се определи като функция от цената, установена към момента на постановяване на съдебното решение“.

23 Член 8 от този закон урежда правилата за компетентност, както следва:

„(1) В рамките на спорове относно договори за кредит с международен елемент, по смисъла на този закон, длъжникът може да предяви иск срещу неоправомощен кредитор или пред съдилищата на държавата, на чиято територия е седалището на неоправомощения кредитор (без значение на седалището на неоправомощения кредитор), или пред съдилищата по местоживееене или седалище на длъжника.

(2) Искът на неоправомощения кредитор срещу длъжника по смисъла на параграф 1 от този член може да бъде предявен единствено пред съдилищата на държавата, на чиято територия е местоживееенето или седалището на длъжника. Приложимото за нищожните договори право, по смисъла на този закон, е само хърватското право и съдът, сезиран с иск относно нищожността на такъв договор, ще прилага този закон спрямо такъв иск, без да проверява дали са налице презумпции за прилагането на правото по мястото на сключване на договора по силата на други законодателни актове“.

24 Член 10 от споменатия закон има следното съдържание:

„(1) Договорите за кредит с международен елемент, по смисъла на този закон, сключени в Република Хърватия между длъжници и неоправомощени кредитори преди влизането в сила на този закон, са нищожни от деня на тяхното сключване, което води до последиците, посочени в член 7.

(2) Другите правни актове, които са изготвени в Република Хърватия между длъжници и неоправомощени кредитори преди влизането в сила на този закон и произтичат от договор за кредит с международен елемент по член 1, параграф 1 от този закон или са основани на такъв договор, са нищожни от деня на тяхното изготвяне, което води до последиците, предвидени в член 7“.

Спорът в главното производство и преюдициалните въпроси

- 25 На 23 април 2015 г. г-жа Milivojević предявява пред запитващата юрисдикция, Općinski sud u Rijeci — Stalna služba u Rabu (Общински съд Риека — постоянна служба в Раб, Хърватия) иск срещу Raiffeisenbank, с който моли да бъде обявена нищожността на договора за кредит, сключен между страните на 5 януари 2007 г. за сумата 47 000 EUR (наричан по-нататък „разглежданият договор“), и на нотариалния акт за учредяване на ипотека, която гарантира възникналото с този договор вземане, както и да бъде заличено това обезпечение от имотния регистър.
- 26 В подкрепа на иска си г-жа Milivojević се позовава на разпоредбите на член 322, параграф 1 от Закона за задълженията, съгласно които договорът, който противоречи на Конституцията на Република Хърватия, на императивни правни норми или на добрите нрави, е нищожен.
- 27 В случая по главното производство е безспорно, че Raiffeisenbank е „неоправомощен кредитор“ по смисъла на член 2 от Закона за нищожността на договорите за кредит с международен елемент, т.е. установен в друга държава членка кредитор, който не е получил надлежно разрешение от Hrvatska narodna banka (Хърватската централна банка) да предоставя кредити в Хърватия, но запитващата юрисдикция същевременно отбелязва, че страните спорят за някои фактически обстоятелства, отнасящи се по-специално до мястото на сключване на разглеждания договор. Raiffeisenbank поддържа, че този договор е бил сключен в Австрия, а г-жа Milivojević — в Хърватия.
- 28 Видно от акта за преюдициално запитване, г-жа Milivojević твърди, че е сключила разглеждания договор чрез посредник, на когото е платила комисиона, с оглед на разширяването и обновяването на къщата ѝ, за да преустрои там апартаменти, предназначени за отдаване под наем. От този акт също така следва, че не е изключено част от заема да е използвана за лични нужди. Впрочем г-жа Milivojević посочва, че е възнамерявала да върне заема с печалбите от тази дейност.
- 29 Пак от представената на Съда преписка личи, че разглежданият договор съдържа клауза за предоставяне на алтернативна подсъдност, в полза или на австрийските съдилища, или на съдилищата по местоживеенето на длъжника.
- 30 Устните състезания са приключили на 3 януари 2017 г.
- 31 След като на 14 юли 2017 г. обаче влиза в сила Законът за нищожността на договорите за кредит с международен елемент, с определение от 10 август 2017 г. устната фаза на производството е възобновена.

- 32 Според запитващата юрисдикция, ако е установено, че разглежданият договор е бил сключен в Хърватия, понастоящем той би могъл да е нищожен на основание на разпоредбите на тази правна уредба, предвид прилагането ѝ с обратна сила.
- 33 Ето защо тази юрисдикция се пита, на първо място, дали Законът за нищожността на договорите за кредит с международен елемент е съвместим с членове 56 и 63 ДФЕС, доколкото според нея тази правна уредба може да накърни свободата на Raiffeisenbank да предоставя финансови услуги. Посочената юрисдикция изразява съмнения, че изложените от хърватското правителство цели в подкрепа на прилагането с обратна сила на този закон могат да оправдаят такова накърняване.
- 34 Запитващата юрисдикция отбелязва също, че Законът за потребителския кредит, така както е разтълкуван от Vrhovni sud (Върховен съд, Хърватия), не може да обоснове констатацията за нищожността на договорите за кредит, сключени преди влизането в сила на този закон, с измененията, на 30 септември 2015 г.
- 35 В тази насока запитващата юрисдикция уточнява, че след среща на председателя на гражданската колегия на Vrhovni sud (Върховен съд) с председателите на гражданските колегии на županijski sudovi (областни съдилища, Хърватия), проведена на 11 и 12 април 2016 г., с документ от 12 април 2016 г. Vrhovni sud (Върховен съд) приема следното:

„3.1. (компетентност)

По споровете относно нищожността на договори за кредит, сключени между ищци — хърватски физически лица (потребители) и чуждестранни юридически лица (банки), в които въпросът за компетентността е разрешен след 1 юли 2013 г., компетентният хърватски съд във всички случаи е този, който е определен с разпоредбите на член 16 от Регламент [(ЕО) № 44/2001 на Съвета от 22 декември 2000 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (ОВ L 12, 2001 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 3, стр. 74)] и на член 17 от Регламент [№ 1215/2012].

3.2. (нищожност на договора)

Въпреки че на чуждестранните банкови институции, които нямат необходимото разрешение за предоставянето на такива услуги в Република Хърватия, е било забранено да сключват такива договори, посочените договори не са нищожни, понеже тази последица не е била предвидена нито от Закона за банките, нито от Закона за кредитните институции преди 30 септември 2015 г. — датата, на която е била въведена тази последица [след влизането в сила на изменения Закон за потребителския кредит]“.

- 36 На второ място, запитващата юрисдикция има въпроси за различни аспекти, свързани с международната ѝ компетентност да разгледа делото в главното производство, предвид разпоредбите на Регламент № 1215/2012. В тази насока посочената юрисдикция твърди, че на основание на разпоредбите на хърватския граждански процесуален кодекс може да провери компетентността си на този етап от висящото пред нея производство.
- 37 Същата юрисдикция изразява съмнения дали член 8 от Закона за нищожността на договорите за кредит с международен елемент е съвместим с правилата за компетентност, установени с Регламент № 1215/2012. Тя се пита също така дали с оглед на практиката на Съда, и по-специално на решения от 3 юли 1997 г., Benincasa (C-269/95, EU:C:1997:337) и от 20 януари 2005 г., Gruber (C-464/01, EU:C:2005:32), разглежданият договор може да бъде квалифициран като „потребителски договор“, както и дали спорът по главното производство попада в обхвата на предвидените в член 24, точка 1 от този регламент правила за изключителна компетентност по дела, които имат за предмет вещни права върху недвижим имот.

38 При това положение Općinski sud u Rijeci — Stalna služba u Rabu (Общински съд Ријека — постоянна служба в Раб) решава да спре производството и да отпрати до Съда следните преюдициални въпроси:

- „1) Трябва ли членове 56 и 63 [ДФЕС] да се тълкуват в смисъл, че не допускат разпоредби като тези на Закона за нищожността на договорите за кредит с международен елемент, сключени в [Хърватия] с неоправомощен кредитор [...], и по-специално разпоредбите на член 10 от този закон, с които за нищожни се обявяват договорите за кредит и други правни актове, които са последица от договор за кредит, сключен между длъжник (по смисъла на член 1 и член 2, първо тире от този закон) и неоправомощен кредитор (по смисъла на член 2, второ тире от този закон), или се основават на този договор, макар да са били сключени преди влизането в сила на този закон, при това от момента на сключването им, в резултат на което всяка страна по договора е длъжна да върне на другата всичко получено въз основа на нищожния договор, а ако това е невъзможно или ако естеството на изпълненото прави невъзможно връщането, трябва да се изплати съответно парично обезщетение според цените към момента на постановяване на съдебното решение [?]
- 2) Трябва ли [Регламент № 1215/2012] — и по-специално член 4, параграф 1 и член 25 от него — да се тълкува в смисъл, че не допуска разпоредба като член 8, параграфи 1 и 2 от Закона за нищожността на договорите за кредит с международен елемент, сключени в [Хърватия] с неоправомощен кредитор [...], в който се предвижда, че във възникналите спорове във връзка с договори за кредит с международен елемент по смисъла на този закон длъжникът може да предяви иск срещу неоправомощения кредитор пред съдилищата на държавата, в която е седалището на неоправомощения кредитор, или, независимо от седалището на неоправомощения кредитор, пред съдилищата по местоживеенето или седалището на длъжника, въпреки че неоправомощеният кредитор по смисъла на този закон може да предяви иск срещу длъжника единствено пред съдилищата на държавата, в която е местоживеенето или седалището на длъжника [?]
- 3) Налице ли е потребителски договор по смисъла на член 17, параграф 1 от Регламент № 1215/2012 и останалите разпоредби на правото на Съюза, когато получател на кредита е физическо лице, сключило договор за кредит с цел инвестиция във ваканционни апартаменти за извършване на услуги по посрещане и настаняване на туристи в частни квартири [?]
- 4) Трябва ли разпоредбата на член 24, точка 1 от Регламент № 1215/2012 да се тълкува в смисъл, че по делата за обявяване на нищожността на договор за кредит и на съответното съгласие за учредяване на ипотека, както и за заличаване на ипотека в имотния регистър, компетентни са съдилищата в [Хърватия], ако за обезпечение на изпълнението на задълженията, произтичащи от договора за кредит, ипотека е учредена върху недвижими имоти на длъжника на територията на [Хърватия] [?]

По преюдициалните въпроси

По компетентността на Съда да разгледа първия въпрос

39 Според хърватското правителство Съдът не е компетентен да разгледа първия въпрос, защото разглежданият договор е бил сключен на 5 януари 2007 г., т.е. преди на 1 юли 2013 г. Република Хърватия да се присъедини към Съюза. Съдът не бил компетентен да отговори на преюдициален въпрос за тълкуването на правото на Съюза, отправен от юрисдикция на държава

членка, когато фактическите обстоятелства, спрямо които това право следвало да се приложи, предхождат присъединяването на тази държава членка към Съюза. В съдебното заседание това правителство поддържа също, че споменатият договор е бил развален през 2012 г.

- 40 В тази насока се налага изводът, на първо място, че в рамките на първия въпрос запитващата юрисдикция иска да се установи дали Законът за нищожността на договорите за кредит с международен елемент, приет след присъединяването на Република Хърватия към Съюза, е съвместим с разпоредбите на членове 56 и 63 ДФЕС. Тя посочва, че поради обратното си действие тази правна уредба следва да се приложи към спора по главното производство и да има отражение върху договорите за кредит, сключени преди присъединяването, както и върху другите правни актове, последица от такива договори.
- 41 На второ място, наистина разглежданият договор за кредит е бил сключен преди това присъединяване и макар да се твърди, че той е бил развален преди него — факт, неотбелязан в преюдициалното запитване — от същото запитване все пак следва, че някои от свързаните с този договор ефекти и с правните актове, последица от въпросния договор, и по-специално исканото от г-жа Milivojević заличаване на ипотеката, продължават да са налице.
- 42 Както следва от член 2 от Акта относно условията за присъединяване на Република Хърватия и промените в Договора за Европейския съюз, Договора за функционирането на Европейския съюз и Договора за създаване на Европейската общност за атомна енергия (ОВ L 112, 2012 г., стр. 21), разпоредбите на Учредителните договори, и по-специално членове 56 и 63 ДФЕС, са обвързващи за Република Хърватия от датата на нейното присъединяване, поради което следва да се прилагат към бъдещите последици на положенията, възникнали преди присъединяването (вж. по аналогия решение от 29 януари 2002 г., Pokrzepowicz-Meyer, C-162/00, EU:C:2002:57, т. 50).
- 43 От предходното следва, че доводите на хърватското правителство, с които се оспорва компетентността на Съда да разгледа първия въпрос, трябва да бъдат отхвърлени, доколкото, въпреки че разглежданият договор, който е в основата на спора по главното производство, е бил сключен, преди Република Хърватия да се присъедини към Съюза, същевременно в настоящия случай този въпрос има за предмет тълкуване на правото на Съюза, отговорът на който може да постави под съмнение съвместимостта с последното право на национална правна уредба, която е приета от тази държава членка след споменатата дата и има правни последици за този договор и след посоченото присъединяване.

По допустимостта на първия, втория и третия въпрос

- 44 Според Raiffeisenbank и хърватското правителство първият въпрос е хипотетичен, тъй като не било установено, че Законът за нищожността на договорите за кредит с международен елемент е приложим към спора по главното производство.
- 45 Хърватското правителство също така твърди недопустимост на втория и третия въпрос, тъй като правните норми, посочени от запитващата юрисдикция в рамките на нейните въпроси — член 4, параграф 1 и член 17, параграф 1 от Регламент № 1215/2012 — повече не могли да бъдат изтъквани, веднъж след като Raiffeisenbank се е явила пред тази юрисдикция. По отношение на член 25 от същия регламент това правителство отбелязва, че от преюдициалното запитване не следва, че страните са сключили споразумение за предоставяне на компетентност.
- 46 По отношение на първия въпрос е необходимо да се отбележи, че макар на настоящия етап от висящото пред него производство запитващият съд още да не е решил фактическия въпрос за определянето на мястото, на което е сключен разглежданият договор, основополагащ въпрос за прилагането на Закона за нищожността на договорите за кредит с международен елемент, в съответствие с член 3 от този закон, това обстоятелство не ограничава правомощието му да

прецени на кой етап от производството, за нуждите на това производство, е необходимо да сезира Съда с преюдициално запитване (вж. в този смисъл решения от 22 юни 2010 г., *Melki и Abdeli*, С-188/10 и С-189/10, ЕУ:С:2010:363, т. 41 и от 4 юни 2015 г., *Kernkraftwerke Lippe-Ems*, С-5/14, ЕУ:С:2015:354, т. 31), като изборът на най-удачния момент е изцяло от неговата компетентност (вж. в този смисъл решение от 15 март 2012 г., *Sibilio*, С-157/11, непубликувано, ЕУ:С:2012:148, т. 31).

- 47 По отношение на втория и третия въпрос следва да се припомни, че съгласно постоянната практика на Съда в рамките на сътрудничеството между Съда и националните юрисдикции, въведено с член 267 ДФЕС, само националният съд, който е сезиран със спора и трябва да поеме отговорността за последващото му съдебно решаване, може да прецени — предвид особеностите на делото — както необходимостта от преюдициално решение, за да може да се произнесе, така и релевантността на въпросите, които поставя на Съда. Следователно, щом като отправените въпроси се отнасят до тълкуването на правото на Съюза, Съдът по принцип е длъжен да се произнесе (решение от 6 март 2018 г., *SEGRO и Horváth*, С-52/16 и С-113/16, ЕУ:С:2018:157, т. 42 и цитираната съдебна практика).
- 48 Пак според постоянната съдебна практика въпросите, които са свързани с тълкуването на правото на Съюза и са поставени от националния съд в нормативната и фактичката рамка, които той определя съгласно своите правомощия и проверката на чиято точност не е задача на Съда, се ползват с презумпция за релевантност (решение от 14 юни 2017 г., *Online Games* и др., С-685/15, ЕУ:С:2017:452, т. 42 и цитираната съдебна практика). Съдът може да откаже да се произнесе по отправеното от национална юрисдикция запитване само ако е съвсем очевидно, че исканото тълкуване на правото на Съюза няма никаква връзка с действителността или с предмета на спора в главното производство, когато проблемът е от хипотетично естество или още когато Съдът не разполага с необходимите данни от фактическа и правна страна, за да бъде полезен с отговора на поставените му въпроси, както и да разбере защо националната юрисдикция смята, че се нуждае от отговорите на тези въпроси, за да реши висящия пред нея спор (вж. в този смисъл решение от 8 септември 2016 г., *Politanò*, С-225/15, ЕУ:С:2016:645, т. 22 и цитираната съдебна практика). Обратно на твърдяното от хърватското правителство, проблемът, който поставят вторият и третият въпрос, не изглежда хипотетичен.
- 49 Ето защо следва да се заключи, че първите три въпроса са допустими.

По първия въпрос

- 50 С първия си въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали членове 56 и 63 ДФЕС трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат правна уредба на държава членка като разглежданата по главното производство, вследствие от която по-специално договорите за кредит и основаните на такива договори правни актове, сключени на територията на тази държава членка между длъжници и установени в друга държава членка кредитори, които нямат издадено от компетентните власти на първата държава членка разрешение да упражняват дейността си на нейната територия, са нищожни, считано от деня на тяхното сключване, дори да са били сключени, преди посочената правна уредба да влезе в сила.

Относно приложимата свобода на движение

- 51 Тъй като преюдициалният въпрос е поставен с оглед както на член 56 ДФЕС, така и на член 63 ДФЕС, най-напред следва да се прецени дали и евентуално доколко национална правна уредба като разглежданата по главното производство може да засегне упражняването на свободното предоставяне на услуги и/или свободното движение на капитали.

- 52 В настоящия случай от преюдициалното запитване се вижда, че Законът за нищожността на договорите за кредит с международен елемент се отнася до финансови услуги, които са предоставени от кредитни институции със седалище извън територията на Хърватия, неразполагащи с предвидените за целта от националното право разрешения и/или одобрения от компетентните хърватски власти.
- 53 В тази насока Съдът вече е постановил, че такива операции по предоставяне на кредити по занятие по принцип са свързани както със свободното предоставяне на услуги по член 56 ДФЕС и сл., така и със свободното движение на капитали по смисъла на член 63 ДФЕС и сл. (решение от 22 ноември 2018 г., Vorarlberger Landes- und Hypothekenbank, C-625/17, EU:C:2018:939, т. 23 и цитираната съдебна практика).
- 54 Когато национална мярка е свързана едновременно със свободното предоставяне на услуги и със свободното движение на капитали, следва да се провери в каква степен упражняването на тези основни свободи е засегнато и дали при конкретните обстоятелства, разглеждани в главното производство, едната от тях има предимство пред другата. По принцип Съдът разглежда спорната мярка от гледна точка само на една от тези две свободи, ако се окаже, че при обстоятелствата в конкретния случай едната от тях е напълно второстепенна по отношение на другата и може да бъде свързана с нея (решение от 12 юли 2012 г., SC Volksbank România, C-602/10, EU:C:2012:443, т. 70 и цитираната съдебна практика).
- 55 Доколкото в случая по главното производство Законът за нищожността на договорите за кредит с международен елемент обявява за нищожен всеки договор, сключен в Хърватия от неоправомощен кредитор със седалище извън тази държава членка, подобен правен режим води до засягане на достъпа до доставянето на финансови услуги на хърватския пазар от икономическите оператори, които са установени в други държави членки и не отговарят на поставените от тази правна уредба условия, и засяга основно свободното предоставяне на услуги. След като ограничителният ефект на посочената правна уредба върху свободното движение на капитали е просто неизбежна последица от ограничението, наложено на доставките на услуги (решение от 3 октомври 2006 г., Fidium Finanz, C-452/04, EU:C:2006:631, т. 48 и цитираната съдебна практика), не е необходимо да се проверява дали тя е съвместима от гледна точка на членове 63 ДФЕС и сл.
- 56 Ето защо поставеният въпрос следва да се разгледа през призмата единствено на член 56 ДФЕС и сл. относно свободното предоставяне на услуги, изхождайки от постановката, че разглежданият договор е бил сключен в Хърватия — фактически аспект, който все пак следва да бъде проверен от запитващата юрисдикция.

По член 56 ДФЕС

- 57 Съгласно постоянната практика на Съда свободното движение на услуги, предвидено в член 56 ДФЕС, изисква премахването на всяка основана на гражданството дискриминация по отношение на установените в друга държава членка доставчици на услуги, както и на всяко ограничение, дори то да се прилага, без да се прави разлика между национални доставчици и доставчици от други държави членки, когато това ограничение може да доведе до забрана, затрудняване или по-слаба привлекателност на дейността на доставчик, установен в друга държава членка, в която той законно предлага аналогични услуги (решение от 18 юли 2013 г., Citroën Belux, C-265/12, EU:C:2013:498, т. 35 и цитираната съдебна практика).
- 58 Пак от практиката на Съда следва, че дейността на кредитна институция, състояща се в отпускане на кредити, представлява услуга по смисъла на член 56 ДФЕС (решение от 12 юли 2012 г., SC Volksbank România, C-602/10, EU:C:2012:443, т. 72 и цитираната съдебна практика).

- 59 Видно от преюдициалното запитване, в хърватската правна система нищожността на договорите за кредит, сключени с неоправомощен кредитор, е предвидена и от изменения Закон за потребителския кредит, и от Закона за нищожността на договорите за кредит с международен елемент. Приложното поле на тези два закона обаче не е еднакво, като обхватът на последния е по-широк, тъй като — както следва от член 1, параграф 1 от този закон — той се прилага към всички договори за кредит, включително към сключените за търговски или професионални цели. Измененият Закон за потребителския кредит пък визира само потребителските договори.
- 60 От преюдициалното запитване е видно също че през периода от 1 юли 2013 г. — датата на присъединяване на Република Хърватия към Европейския съюз — до 30 септември 2015 г., датата на влизане в сила на изменения Закон за потребителския кредит, посочената нищожност се прилага само към договорите за кредит, сключени с неоправомощени кредитори със седалище извън Хърватия, в съответствие с прилагането с обратна сила на Закона за нищожността на договорите за кредит с международен елемент.
- 61 Всъщност от тълкуването от Vrhovni sud (Върховен съд) на изменения Закон за потребителския кредит следва, че въз основа на този закон нищожността на договорите за потребителски кредит, сключени с неоправомощен кредитор, не се прилага с обратна сила към положенията отпреди влизането му в сила, т.е. преди 30 септември 2015 г.
- 62 Ето защо, доколкото Законът за нищожността на договорите за кредит с международен елемент установява дерогиращ режим за някои финансови услуги според това дали седалището на доставчика е в държава членка, различна от тази, в която се предоставя услугата, следва да се заключи, че хърватското право дискриминира пряко кредиторите, установени извън Хърватия до 30 септември 2015 г. — датата, от която нищожността на договорите за кредит, сключени с неоправомощен кредитор, започва да се прилага и към договорите с кредитори, установени в тази държава членка.
- 63 Считано от тази дата, след като режимът на нищожност се прилага без разлика към всички неоправомощени кредитори, през този период Законът за нищожността на договорите за кредит с международен елемент съдържа ограничение за упражняването на свободно предоставяне на услуги.
- 64 Както следва от практиката на Съда, всъщност понятието за ограничение обхваща приетите от държава членка мерки, които, макар да се прилагат без разлика, засягат достъпа до пазара на стопанските субекти от други държави членки (решение от 12 юли 2012 г., SC Volksbank România, C-602/10, EU:C:2012:443 т. 75 и цитираната съдебна практика). В настоящия случай Законът за нищожността на договорите за кредит с международен елемент обвързва достъпа на кредиторите със седалище извън Хърватия до пазара на финансови услуги с получаването на разрешение, издадено от хърватската централна банка, и така прави по-непривлекателен достъпа до този пазар, поради което накърнява гарантираната с член 56 ДФЕС свобода.
- 65 Ето защо е необходимо да се провери на първо място дали целите, обосновали приемането на този закон, могат да оправдаят дерогацията съгласно член 52 ДФЕС, и на второ, дали посоченият закон отговаря на императивни съображения от общ интерес, доколкото в такъв случай може да гарантира осъществяването на преследваната цел и не надхвърля необходимото за постигането ѝ (вж. в този смисъл решение от 18 юли 2013 г., Citroën Belux, C-265/12, EU:C:2013:498, т. 37 и цитираната съдебна практика).
- 66 По отношение най-напред на периода между датата на присъединяване на Република Хърватия към Съюза и 30 септември 2015 г., от практиката на Съда следва, че след като разглежданата по главното производство ограничителна правна уредба е пряко дискриминираща, тя може да бъде обоснована единствено със съображенията за обществен ред, обществена сигурност и обществено здраве, предвидени в член 52 ДФЕС, към който препраща член 62 ДФЕС (в този

смисъл вж. по-специално решения от 9 септември 2010 г., *Engelmann*, С-64/08, ЕУ:С:2010:506, т. 34, от 22 октомври 2014 г., *Blanco и Fabretti*, С-344/13 и С-367/13, ЕУ:С:2014:2311, т. 38 и от 28 януари 2016 г., *Laezza*, С-375/14, ЕУ:С:2016:60, т. 26).

- 67 Прибягването до подобна обосновка предполага наличието на действителна и достатъчно сериозна заплаха, засягаща основен обществен интерес (решение от 21 януари 2010 г., Комисия/Германия, С-546/07, ЕУ:С:2010:25, т. 49 и цитираната съдебна практика).
- 68 Видно от писмените и устните становища, представени от хърватското правителство, Законът за нищожността на договорите за кредит с международен елемент е бил приет с цел да се защитят голям брой хърватски граждани, сключили договори за кредит с кредитори, които осъществяват дейност, без да са получили надлежно разрешение от хърватската централна банка. В тази насока хърватското правителство посочва, че между 2000 г. и 2010 г. са били сключени около 3 000 договора за кредит с неоправомощени кредитори, с приблизителна обща стойност 360 милиона евро. Тази правна уредба била приета като последна възможност, след като с редица приети преди нея законодателни актове напразно били правени опити да се поправят последиците от тези договори, което оправдавало прилагането ѝ с обратна сила. Ето защо целта на споменатата правна уредба била да запази обществения ред, репутацията и безпроблемното функциониране на финансовия сектор, защитата на по-слабата страна по договора, и по-специално правата на потребителите.
- 69 Колкото до целите, преследвани от разглежданата по главното производство национална правна уредба, следва да се отбележи, че хърватското правителство се позовава на понятието за обществен ред, но не представя никакъв убедителен довод, който може да бъде причислен към това понятие, което — както вече бе припомнено в точка 67 от настоящото решение — предполага наличието на действителна и достатъчно сериозна заплаха, засягаща основен обществен интерес, като впрочем съображенията от икономическо естество не могат да обосноват дерогация съгласно член 52 ДФЕС (вж. по аналогия решение от 21 януари 2010 г., Комисия/Германия, С-546/07, ЕУ:С:2010:25, т. 51).
- 70 По-нататък следва да се провери доколко ограниченията, които съдържа режимът на разглежданата нищожност, могат да бъдат обосновани със съображения от общ интерес, по смисъла на цитираната в точка 64 от настоящото решение съдебна практика, за периода от 30 септември 2015 г. нататък.
- 71 В тази насока се налага изводът, че сред императивните съображения от общ интерес, изтъкнати от Република Хърватия, са вече признатите в практиката на Съда, а именно професионалните правила, предназначени да защитят получателите на услугата (решение от 25 юли 1991 г., *Collectieve Antennevoorziening Gouda*, С-288/89, ЕУ:С:1991:323, т. 14), добрата репутация на финансовия сектор (решение от 10 май 1995 г., *Alpine Investments*, С-384/93, ЕУ:С:1995:126, т. 44) и защитата на потребителите (решение от 18 юли 2013 г., *Citroën Belux*, С-265/12, ЕУ:С:2013:498, т. 38).
- 72 Също така обаче трябва да се припомни, че съображенията, на които може да се позове държава членка, следва да бъдат придружени от подходящи доказателства или от анализ на годността и пропорционалността на приетата от тази държава ограничителна мярка, както и от точни данни в подкрепа на доводите ѝ. Всъщност, ако държава членка възнамерява да се позове на цел, която може да обоснове пречка пред свободното предоставяне на услуги, произтичаща от национална ограничителна мярка, тя е длъжна да представи пред съда, който трябва да се произнесе по този въпрос, всички данни, чрез които той може да се увери, че посочената мярка наистина отговаря на изискванията, произтичащи от принципа на пропорционалност (вж. по аналогия решение от 6 март 2018 г., *SEGRO и Horváth*, С-52/16 и С-113/16, ЕУ:С:2018:157, т. 85).

- 73 При липсата на такива доказателства следва да се приеме за установено, че Законът за нищожността на договорите за кредит с международен елемент явно превишава пределите на необходимото за постигането на преследваните с него цели, доколкото чрез обща норма с обратно и автоматично действие обявява за нищожни всички договори за кредит с международен елемент, сключени с неоправомощени кредитори, с изключение на изцяло изпълнените договори.
- 74 Впрочем следва да се отбележи, подобно на Европейската комисия, че за целите на контрола за законосъобразност на договорите за кредит и защитата на по-слабата страна е можело да бъдат приети други мерки, засягащи в по-малка степен свободното предоставяне на услуги, а именно нормативни актове, които оправомощават компетентните органи да се намесят, въз основа на уведомление или по свой почин, в случай на нелоялни търговски практики или на засягане на правата на потребителите.
- 75 С оглед на изложените дотук съображения на първия въпрос следва да се отговори, че член 56 ДФЕС трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска правна уредба на държава членка като разглежданата по главното производство, вследствие от която по-специално договорите за кредит и основаните на такива договори правни актове, сключени на територията на тази държава членка между длъжници и установени в друга държава членка кредитори, които нямат издадено от компетентните власти на първата държава членка разрешение да упражняват дейността си на нейната територия, са нищожни, считано от деня на тяхното сключване, дори да са били сключени, преди посочената правна уредба да влезе в сила.

По втория въпрос

- 76 С втория си въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали член 4, параграф 1 и член 25 от Регламент № 1215/2012 не допускат правна уредба на държава членка като разглежданата по главното производство, която по споровете относно договори за кредит с международен елемент, попадащи в приложното поле на този регламент, позволява на длъжниците да предявят иск срещу неоправомощените кредитори или пред съдилищата на държавата, в която е седалището на тези кредитори, или пред съдилищата по местоживеенето или седалището на длъжниците, и запазва компетентността за разглеждане на иска на посочените кредитори срещу техните длъжници само за съдилищата на държавата, в която е местоживеенето на тези длъжници, независимо дали последните са потребители или търговци.
- 77 Най-напред следва да се отбележи, че Регламент № 1215/2012 се прилага към исковете, предявени от 10 януари 2015 г. нататък. След като разглежданият иск по главното производство е предявен на 23 април 2015 г. и с оглед на съществуващото правоотношение между страните по спора в главното производство, на основание и на условията за упражняването му, спада към гражданските и търговските дела, по смисъла на член 1, параграф 1 от този регламент в настоящия случай се прилагат неговите разпоредби.
- 78 Видно от акта за преюдициално запитване, член 8, параграфи 1 и 2 от Закона за нищожността на договорите за кредит с международен елемент предоставя на длъжника правото да избира между съдилищата на държавата, в която е седалището на неоправомощения кредитор, и съдилищата по местоживеене на длъжника, докато кредиторът е длъжен да сезира съдилищата по местоживеенето на длъжника му.
- 79 Съгласно член 1, параграф 1 от Закона за нищожността на договорите за кредит с международен елемент, този закон се прилага към сключените в Хърватия договори между длъжници и неоправомощени кредитори, без да се отчита качеството на длъжника, независимо дали той е потребител или търговец.

- 80 Доколкото член 8, параграфи 1 и 2 от споменатия закон се прилага и към споровете между търговци, следва да се констатира, че той се отклонява от правилото за обща компетентност, залегнало в член 4, параграф 1 от Регламент № 1215/2012, а именно по местоживеенето на ответника, тъй като разширява до всички длъжници приложното поле на по-защитните правила за компетентност, установени като изключение в член 18, параграф 1 от този регламент в полза само на потребителите.
- 81 Трябва обаче да се припомни, че в системата на Регламент № 1215/2012 компетентността на съдилищата на държавата членка, на чиято територия е местоживеенето на ответника, представлява общият принцип. Само като изключение от посочения принцип този регламент предвижда изчерпателно изброени случаи, в които искът срещу ответника може или трябва да бъде предявен пред съд на друга държава членка (вж. в този смисъл решение от 25 януари 2018 г., Schrems, C-498/16, EU:C:2018:37, т. 27). Ето защо предвиждането от държава членка в националното ѝ законодателство на правила за компетентност, които дерогират този общ принцип и не са предвидени от друга разпоредба на този регламент, е в разрез с установената от посочения регламент система, и по-специално с член 4 от него.
- 82 Що се отнася до член 25 от Регламент № 1215/2012, той признава при някои условия правомерността на споразуменията за предоставяне на компетентност, сключени от страните с цел да се определи съдът на държава членка, компетентен по спорове, които са възникнали или могат да възникнат във връзка с дадено правоотношение. В тази насока е уместно да се отбележи, че от членове 17—19 от Регламент № 1215/2012 следва, че компетентността за разглеждане на спор относно сключен от потребител договор по принцип се определя от същите разпоредби и съгласно член 25, параграф 4 от този регламент клауза за предоставяне на компетентност може да се приложи към подобен договор само ако не противоречи на разпоредбите на член 19 от същия регламент.
- 83 От текста на член 8 от Закона за нищожността на договорите за кредит с международен елемент обаче изглежда следва — което все пак трябва да се провери от запитващата юрисдикция — че установените с него правила за компетентност се прилагат независимо че споразуменията за предоставяне на компетентност, които отговарят на поставените с член 25 от Регламент № 1215/2012 изисквания, биха били свободно договорени.
- 84 С оглед на тези съображения на втория въпрос следва да се отговори, че член 4, параграф 1 и член 25 от Регламент № 1215/2012 не допускат правна уредба на държава членка като разглежданата по главното производство, която по споровете относно договори за кредит с международен елемент, попадащи в приложното поле на този регламент, позволява на длъжниците да предявят иск срещу неоправомощените кредитори или пред съдилищата на държавата, в която е седалището на тези кредитори, или пред съдилищата по местоживеенето или седалището на длъжниците, и запазва компетентността за разглеждане на иска на посочените кредитори срещу техните длъжници само за съдилищата на държавата, в която е местоживеенето на тези длъжници, независимо дали последните са потребители или търговци.

По третия въпрос

- 85 С третия си въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали член 17, параграф 1 от Регламент № 1215/2012 трябва да се тълкува в смисъл, че длъжникът, сключил договор за кредит за да извърши дейности по обновяване в недвижим имот, който е неговото местоживеене, с цел по-специално да предоставя там услуги по туристическо настаняване, може да бъде квалифициран като „потребител“ по смисъла на тази разпоредба.

- 86 Най-напред следва да се припомни, че съгласно постоянната практика на Съда понятията, използвани в Регламент № 1215/2012, и по-конкретно съдържашите се в член 17, параграф 1 от този регламент, трябва да се тълкуват самостоятелно, главно на основата на системата и целите на посочения регламент, за да се осигури еднаквото му прилагане във всички държави членки (вж. в този смисъл решение от 25 януари 2018 г., Schrems, C-498/16, EU:C:2018:37, т. 28 и цитираната съдебна практика).
- 87 Понятието „потребител“ по смисъла на членове 17 и 18 от Регламент № 1215/2012 трябва да се тълкува стеснително, като се изхожда от положението на това лице в рамките на конкретния договор, във връзка с естеството и целта на същия, а не от субективното качество на това лице, тъй като при определени сделки едно и също лице може да се счита за потребител, а при други — за икономически оператор (вж. в този смисъл решение от 25 януари 2018 г., Schrems, C-498/16, EU:C:2018:37, т. 29 и цитираната съдебна практика).
- 88 Ето защо само договорите, сключени, извън и независимо от всякаква търговска или професионална дейност или цел, единствено с цел задоволяване на собствените лични потребителски нужди на едно лице, попадат в предвидения от посочения регламент специален режим на защита на потребителя, разглеждан като по-слабата страна, докато такава защита не е оправдана в случай на договор, който има за цел търговска или професионална дейност (вж. в този смисъл решение от 25 януари 2018 г., Schrems, C-498/16, EU:C:2018:37, т. 30 и цитираната съдебна практика).
- 89 Тази специална защита не е оправдана и при договор, сключен за целите на търговска или професионална дейност, дори тя да е само планирана, тъй като бъдещият характер на дадена дейност по никакъв начин не променя нейното търговско или професионално естество (решение от 3 юли 1997 г., Benincasa, C-269/95, EU:C:1997:337, т. 17).
- 90 Следователно специалните правила за компетентност, залегнали в членове 17—19 от Регламент № 1215/2012, по принцип намират приложение само когато целта на сключения между страните договор е използване на съответната стока или услуга, което не е търговско или професионално (вж. в този смисъл решение от 25 януари 2018 г., Schrems, C-498/16, EU:C:2018:37, т. 31 и цитираната съдебна практика).
- 91 По отношение по-конкретно на лице, което сключва договор с двойка цел — използване, отчасти свързано с търговската или професионалната му дейност, и отчасти за лични цели, Съдът е постановил, че това лице може да се ползва от цитираните разпоредби само ако връзката на този договор с търговската или професионалната дейност на съответното лице е толкова слаба, че би била странична, и че следователно в контекста на сделката, с оглед на която е бил сключен договорът, разглеждана като цяло, тя би имала съвсем пренебрежимо значение (вж. в този смисъл решение от 25 януари 2018 г., Schrems, C-498/16, EU:C:2018:37, т. 32).
- 92 Именно през призмата на тези принципи запитващата юрисдикция трябва да прецени дали по делото, поставено за разглеждане пред нея, г-жа Milivojević може да бъде квалифицирана като „потребител“ по смисъла на член 17, параграф 1 от Регламент № 1215/2012. За целта националната юрисдикция ще трябва да вземе предвид не само съдържанието, естеството и целта на договора, но и обективните обстоятелства, съпътствали неговото сключване (решение от 20 януари 2005 г., Gruber, C-464/01, EU:C:2005:32, т. 47).
- 93 В тази насока запитващата юрисдикция може да отчете твърдения от г-жа Milivojević факт, че е сключила разглеждания договор за кредит с оглед на обновяването на къщата ѝ, по-специално за да преустрои там предназначени за отдаване под наем апартаменти, без обаче да изключва факта, че част от заетата сума е била използвана за лични цели. При това положение от припомнената в точка 91 от настоящото решение съдебна практика следва, че за

г-жа Milivojević може да се счита, че е сключила разглеждания договор в качеството на потребител само ако връзката на този договор с търговската или професионалната дейност, която се изразява в предоставянето на услуги по туристическо настаняване, е толкова слаба и пренебрежима, че е очевидно, че този договор е бил сключен основно за лични цели.

- 94 С оглед на тези съображения на третия въпрос следва да се отговори, че член 17, параграф 1 от Регламент № 1215/2012 трябва да се тълкува в смисъл, че длъжникът, сключил договор за кредит за да извърши дейности по обновяване в недвижим имот, който е неговото местоживееене, с цел по-специално да предоставя там услуги по туристическо настаняване, не може да бъде квалифициран като „потребител“ по смисъла на тази разпоредба, освен ако предвид на контекста на сделката, с оглед на която е бил сключен договорът, разглеждана като цяло, този договор има толкова слаба връзка с посочената търговска или професионална дейност, че е очевидно, че преследва основно лични цели — нещо, което трябва да бъде проверено от запитващата юрисдикция.

По четвъртия въпрос

- 95 С четвъртия си въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали член 24, точка 1, първа алинея от Регламент № 1215/2012 трябва да се тълкува в смисъл, че искът за обявяване на нищожността на договор за кредит и на нотариален акт за учредяване на ипотека, която гарантира възникналото с този договор вземане, както и за заличаването на ипотеката върху недвижим имот от имотния регистър, представлява иск, който „има за предмет вещни права върху недвижим имот“, по смисъла на тази разпоредба.
- 96 От текста на член 24, точка 1, първа алинея от Регламент № 1215/2012 следва, че съдилищата на държавата членка, в която е разположен имотът, притежават изключителна компетентност да разглеждат дела, които имат за предмет вещни права върху недвижим имот, без да се отчита местоживееенето на страните.
- 97 Както следва от постоянната практика на Съда, смисълът на израза „по дела, които имат за предмет вещни права върху недвижим имот“ в правото на Съюза трябва да се тълкува самостоятелно, за да се гарантира еднаквото прилагане на този израз във всички държави членки (вж. в този смисъл решения от 3 април 2014 г., *Weber*, C-438/12, EU:C:2014:212, т. 40 и от 17 декември 2015 г., *Коту* и др., C-605/14, EU:C:2015:833, т. 23).
- 98 Съдът е постановил и че разпоредбите на член 24, точка 1, първа алинея от Регламент № 1215/2012 не бива да бъдат тълкувани в по-широк смисъл, отколкото изисква тяхната цел. Това е така, защото тези разпоредби водят до лишаване на страните от възможността да изберат съда, пред който иначе биха били призовани, и в определени случаи — до призоваването им пред съд, който не е съдът по местоживееене на нито една от страните (вж. в този смисъл решение от 16 ноември 2016 г., *Schmidt*, C-417/15, EU:C:2016:881, т. 28).
- 99 Съдът също така е уточнил, че изключителната компетентност на съдилищата на договарящата държава, в която се намира недвижимият имот, не обхваща всички иски за вещни права върху недвижими имоти, а само тези, които попадат в приложното поле на посочения регламент, и едновременно с това са насочени, от една страна, към определяне на площта, състоянието, собствеността и владението на недвижим имот или към установяване на наличието на други вещни права върху тези имоти, и от друга страна, към осигуряване спрямо носителите на тези права на защита, що се отнася до произтичащите от положението им правомощия (решение от 16 ноември 2016 г., *Schmidt*, C-417/15, EU:C:2016:881, т. 30 и цитираната съдебна практика).

- 100 Нужно да се припомни и че съгласно постоянната практика на Съда разликата между вещното и облигационното право се състои в това, че първото, чийто обект са вещи, има действие по отношение на всички, докато второто може да бъде предявено само на задълженото лице (решение от 16 ноември 2016 г., Schmidt, C-417/15, EU:C:2016:881, т. 31 и цитираната съдебна практика).
- 101 В настоящия случай по отношение на исканията за обявяване на нищожността на разглеждания договор и на нотариалния акт относно учредяването на ипотека се налага изводът, че те се основават на облигационно право, което може да бъде предявено само на ответника. Ето защо тези искания не попадат в обхвата на изключителното правило за компетентност, съдържащо се в член 24, точка 1 от Регламент № 1215/2012.
- 102 От друга страна, по отношение на искането за заличаване от имотния регистър на вписана ипотека следва да се отбележи, че веднъж след като е надлежно учредена съгласно материалноправните и процесуалноправните правила, предвидени от националната правна уредба в тази материя, ипотека е вещно право, което има действие erga omnes.
- 103 Съгласно член 24, точка 1, първа алинея от Регламент № 1215/2012 подобно искане, насочено към запазване на произтичащите от вещно право правомощия, спада към изключителната компетентност на съда на държавата членка, в която е разположен недвижимият имот (решение от 16 ноември 2016 г., Schmidt, C-417/15, EU:C:2016:881, т. 41).
- 104 В тази насока следва да се добави, че с оглед на споменатата изключителна компетентност на съда на държавата членка по местонахождението на недвижимия имот относно искането за заличаване от имотния регистър на вписана ипотека, този съд има и неизключителна съдебна компетентност, основана на връзката, съгласно член 8, параграф 4 от Регламент № 1215/2012, да разгледа искания за установяването на нищожността на договора за кредит и на нотариалния акт за учредяването на тази ипотека, тъй като тези искания са насочени срещу същия ответник и могат, видно от данните по преписката, с която разполага Съдът, да бъдат съединени.
- 105 С оглед на тези съображения на четвъртия въпрос следва да се отговори, че член 24, точка 1, първа алинея от Регламент № 1215/2012 трябва да се тълкува в смисъл, че искът за заличаване от имотния регистър на ипотека върху недвижим имот представлява иск, който „има за предмет вещни права върху недвижим имот“, по смисъла на тази разпоредба, но в обхвата на това понятие не попада искът за обявяване на нищожността на договор за кредит и на нотариален акт за учредяване на ипотека, която гарантира възникналото с този договор вземане.

По съдебните разноски

- 106 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (втори състав) реши:

- 1) Член 56ДФЕС трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска правна уредба на държава членка като разглежданата по главното производство, вследствие от която по-специално договорите за кредит и основаните на такива договори правни актове, сключени на територията на тази държава членка между длъжници и установени в друга държава членка кредитори, които нямат издадено от компетентните власти на**

първата държава членка разрешение да упражняват дейността си на нейната територия, са нищожни, считано от деня на тяхното сключване, дори да са били сключени, преди посочената правна уредба да влезе в сила.

- 2) Член 4, параграф 1 и член 25 от Регламент (ЕС) № 1215/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2012 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела не допускат правна уредба на държава членка като разглежданата по главното производство, която по споровете относно договори за кредит с международен елемент, попадащи в приложното поле на този регламент, позволява на длъжниците да предявят иск срещу кредиторите, които нямат издадено от компетентните власти на тази държава членка разрешение да упражняват дейността си на нейната територия, или пред съдилищата на държавата, в която е седалището на тези кредитори, или пред съдилищата по местоживеенето или седалището на длъжниците, и запазва компетентността за разглеждане на иска на посочените кредитори срещу техните длъжници само за съдилищата на държавата, в която е местоживеенето на тези длъжници, независимо дали последните са потребители или търговци.
- 3) Член 17, параграф 1 от Регламент № 1215/2012 трябва да се тълкува в смисъл, че длъжникът, сключил договор за кредит за да извърши дейности по обновяване в недвижим имот, който е неговото местоживеене, с цел по-специално да предоставя там услуги по туристическо настаняване, не може да бъде квалифициран като „потребител“ по смисъла на тази разпоредба, освен ако предвид на контекста на сделката, с оглед на която е бил сключен договорът, разглеждана като цяло, този договор има толкова слаба връзка с посочената търговска или професионална дейност, че е очевидно, че преследва основно лични цели — нещо, което трябва да бъде проверено от запитващата юрисдикция.
- 4) Член 24, точка 1, първа алинея от Регламент № 1215/2012 трябва да се тълкува в смисъл, че искът за заличаване от имотния регистър на ипотека върху недвижим имот представлява иск, който „има за предмет вещни права върху недвижим имот“, по смисъла на тази разпоредба, но в обхвата на това понятие не попада искът за обявяване на нищожността на договор за кредит и на нотариален акт за учредяване на ипотека, която гарантира възникналото с този договор вземане.

Подписи